

XITATIMENTE XA VUHANGALASAMAHUNGU

KWALOMUYA KA 39 000 WA MIMOVHA LEYI TSARISIWEKE EMATIKWENIMAMBE SE YI TSARISIWILE TANIHILESWI SARS YI SIMEKAKA PHUROSESE KU SUKELA HI TI1 KHOTAVUXIKA 2026

Tshwane, 1 Khotavuxika 2026 – Ku sukela namuntlha, ti1 Khotavuxika 2026, vaendzi hinkwavo lava tlulaka mindzelekani ya Afrika-Dzonga va fanele va rhumela ntiviso wa khasitomo wa le ka inthanete no tivisa mimovha yihi na yihi leyi tsarisiweke ematikwenimambe leyi va yi tisaka etikweni. Nsimeko lowu wa Sisiteme yintshwa ya dijitali ya Ntiviso wa Muendzi ya Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS), kun'we na dyondzo leyi tlakusiweke ya milawu ya khasitomo eka ndhawu yin'wana na yin'wana yo nghena no huma, wu fungha gozakulu eku endleni ka ximodeni ka milawulo ya mindzelekani, ku olovisa nxaviselano na marendzo leswi nga enawini, no lwa na nkavulandzelelanawu. Swilaveko leswintshwa swi simekiwile eka nawu wa Afrika-Dzonga, ngopfungopfu Xiyenge xa 15 xa Nawu wa Khasitomo na Ekisayizi, 1964, lowu bohaka vaendzi ku tivisa tinhundzu hinkwato, ku katsa na mimovha, loko va nghena kumbe va huma laha tikweni.

Khomixinara wa SARS Dkd. Johnstone Makhubu na xipanokulu xa yena va le mindzelekaninikulu namuntlha, ku katsa na endzelo eMindzelekanini ya Skilpadshek na Kopfontein eBokone Bophirima leyi khale a yi tiveka tanihi North-West, na tindhawu to nghena no huma ta Maseru Bridge na Ficksburg Bridge eBloemfontein ku valanga nsimeko, nseketelo wa vaofisiri va le mahlweni no nyika nhlamuselo eka vaendzi tanihileswi sisiteme yi sungulaka ku tirha. Vukona bya Khomixinara byi tshikelela vutinyiketeri bya SARS eka nsimeko wo rhelela, vulanguteri byo vonaka bya vurhangeri na dyondzo leyi nga ncinciki etikweni hinkwaro ku sukela eka siku ro sungula ra matshalatshala lama. Vatirhikulu van'wana va SARS va kona eka tindhawukulu to nghena no huma na le ka tihabu ta nsindziso wo landzelela nawu etikweni ku tiyisisa leswaku milawu yintshwa ya tirhisiwa mikarhi hinkwayo etikweni hinkwaro. SARS yi tsakisiwile hi leswaku ku nga si fika nsimeko wa namuntlha; vinyi va mimovha leyi tsarisiweke ematikwenimambe va hlamurile xikombelo xa ntsariso hi kwalomuya ko tlula 38 900 wa Mpfumelelo wa Nkarhinyana wa Ntundzo (TIP) lowu humesiweke hi ti 31 Mudyaxihi 2026.

Dkd. Makhubu u tirhisile nsimeko ku tshikelela tshaku ra xinawu na nkamboyamelatlhelorin'we wa swilaveko leswi. "Xiboho xo tivisa tinhundzu na mimovha emindzelekanini ya hina xi dzimiwile eka nawu wa Afrika-Dzonga, lowu vulaka leswaku un'wana na un'wana u fanele ku tivisa hinkwaswo leswi va swi tisaka kumbe ku huma na swona laha tikweni. Tanihi SARS, hi ku tirhisana na tiejensi tin'wana ta nsindziso wo landzelela nawu hi na ntirho wo sindzisa nawu wolowo hi ndlela leyi nga ncinciki na nkamboyatlhelorin'we lokohiletlhelo hi endla swi olova eka vaendzi lava tshembekeke ku landzelela," ku vula Dkd. Makhubu.

U lemukile leswaku na mimovha yo suka ematikweni akelani ma Nhlango wa Khasitomo wa le Dzongeni wa Afrika yi fanele ku tivisiwa handle ko siyiwa ehandle. "Malulamiselano ma SACU ma fambisa nxaviselano, kambe a ma susi ndzawulo wa khasitomo. Movha lowu tsarisiweke ehandle ka Afrika-Dzonga wu tshama wu ri movha wa matikomambe ehansi ka nawu wa hina naswona wu fanele ku tivisiwa tanihi ndlela yeleyo. Endlelo leri ri tiyisisa khomelo ro ringana na bvumbho eka mindzelekani ya

hina hinkwayo no ncincela eka xikongomelo xa hina xa qhinga xo hlohlotella vulandzelelanawu hi ntsakelo," a engetela.

Ku sukela namuntlha, mimovha hinkwayo ya matikomambe leyi ngenaka eAfrika-Dzonga yi fanele ku tivisiwa eka Khasitomo no humeseriwa TIP endzelekanini, tanihileswi swi vekiweke hi nawu. Leswi swi katsa mimovha leyi tsarisiweke eka mfumo wihi na wihi lowu nga xirho xa SACU. TIP yi pfumelela movha wa matikomambe lowu nga ta tirhisiwa hi ndlela leyi nga enawini eAfrika-Dzonga eka nkarhinyana. Yi le nawini eka 6 wa tin'hweti hi nkarhi naswona yi nga tirhisiwa eka ku nghena no huma ko hlaya enkarhini wolowo handle ko lava mpfumelelo wuntshwa eka rendzo rin'we. Hi ntirhiso, vini va mimovha ya matikomambe leyi tlulaka ndzelekani mikarhi yo tala mayelana na ntirho, tidyondzo kumbe swikongomelo swin'wana leswi nga enawini a va fanelangi ku tsarisa hi vuntshwa movha wo fana masiku hinkwawo, loko va ri na TIP leyi nga enawini. Leswi swi katsa vaaki va Afrika-Dzonga lava xavisaka nkarhi na nkarhi na tikorimbe lava nga na movha lowu tsarisiweke ematikwenimambe ntsena eka xiyimo xa leswaku movha wu tirhiseriwa bindzu ntsena. SARS yi tlhela yi tiyisa leswaku a ku na ntsengoxilaveko wo kuma TIP kumbe ku rhumela ntiviso wa muendzi wa le ka inthanete, ku endla vulandzelelanawu byi qondha no pfumala hakelo. "Ku hava hakelo yo rhumela ntiviso wa muendzi kumbe yo humesa mpfumelelo wa ntundzo wa nkarhinyana." ku tiyisisa Dkd. Makhubu. "Ku landzelela nawu a swi fanelangi ku sindzisa ndhwalo wa swa timali; hi tumbuluxile tisisiteme leti leswaku ti fikeleleka eka vaendzi hinkwavo."

Ku pfuna vaendzi ku fikelela swilaveko leswi, vaendzi hinkwavo va fanele ku rhumela ntiviso wa dijitali wo olova wa tinhundzu ta vona (na mimovha yihi na yihi leyi va fambaka na yona) va nga se endza. Leswi swi nga endliwa hi ku tirhisa webusayiti ya SARS kumbe SARS MobiApp eka foni ya vutlhari. Endzhaku ko tivisa nkarhi wu nga si fika, vaendzi va ta amukela nomboro ya rheberense ya vona vini leswaku va yi kombeta endzelekanini. Phuroseso leyi ya dijitali i xivandlakulu xa matshalatshala ma ximodeni ma SARS, lama kongomisiweke eku endleni ka mitlulandzelekani yi rhelela no bvumbheka. "Ku endla ximodeni a hi mayelana no ngenisa alelo kambe ku siva tiphuroseso ta manyuwali hi tisisiteme ta dijitali leti olovaka, to hatlisa no vonikela swinene.

Ntiviso wa le ka Inthanete wa Vaendzi na SARS MobiApp swi pfumelela vaendzi ku fika va lulamerile, ku tirhisa nkarhi wutsongo emindzelekanini no tokota ntiyisiso lowukulu, ku kombisa Makhubu, a engetela leswaku "Loko vaendzi va tivisa va nga se endza no landzelela milawu, ku phurosesiwa ka le ndzelekanini ka hatlisa no bvumbheka swinene, naswona mpfumelelo wun'we wa ntundzo wa nkarhinyana wu angarhela minghenonyingi. Wolowo i mbuyelo wa ntiyiso eka vakhandziyi, vaxavisi na vaendzi vo tala lava tlulaka mindzelekani ya hina mikarhi yo tala."

Vaendzi lava nga riki na mfikelelo eka sisiteme ya le ka inthanete va karhi va pfunetiwa hi vaofisiri va SARS etindhawini to nghena no huma, hi ku tirhisa *tikiosk* ta dijitali leti nga kona endhawini naswona vatirhi va lulamerile ku va pfuna ku ngenisa vuxokoxoko bya vona. Milawulo ya mindzelekani ya xintu yi tshama yi ri kona ku tiyisisa mitiviso, na vaendzi na mimovha va fanele va tivonakarisa eka muofisiri wa Khasitomo no endla nkambelo loko swi fanerile.

Mayelana na swivutiso swa vuhangalasamahungu, u komberiwa ku tihlanganisa na SARS eka SARSMedia@sars.gov.za.

MAKUMU